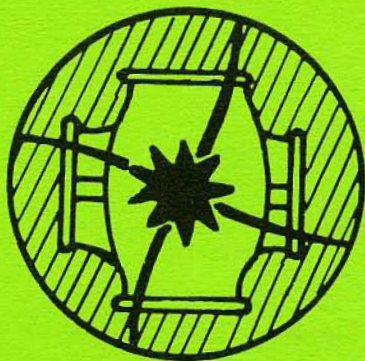

de zelfzwichter 14

verenigingsorgaan van de

VRIENDEN VAN DE

GRONINGER MOLENS

DE ZELFZWICHTER n r . 1 4

Mei 1979

Redactie: B. Jongsma te Groningen
en Henk Epskamp te Ezinge

Redactieadres: postbus 213, 9700 AE Groningen

Dit is het adres voor alle post, bestemd voor de
Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens
en voor de Stichting Groninger Molenvrienden.

=====

De Zelfzwichter, het orgaan van de Vereniging van
Vrienden van de Groninger Molens en van de Stichting
Groninger Molenvrienden, verschijnt 4 keer
per jaar.

Doel van de Vereniging is:

De bevordering en het behoud en in werking houden
van de in de provincie Groningen aanwezige molens,
een en ander in de meest uitgebreide zin genomen,
en al hetgeen daarmee in de ruimste zin verband
houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn; bovendien
het streekeigen karakter, zoals zelfzwichting op
de molens, te behouden. (Art. 2 van de statuten).

U kunt lid worden van de "Vrienden van de Groninger
Molens" voor een contributie van f 15,-- per jaar.

Het postgironummer van de penningmeester
(J. van Dijk, Maluslaan 100, Groningen) is 3866034.

INHOUD VAN DEZE ZELFZWICHTER:

Nationale Molendag ...	2.
Excursie langs Groninger molens ...	3.
Bouwtekeningen ...	4.
Voorjaarsbeurs Zon in 't Groen ...	5.
Foto verdwenen molen Blijham ...	6.
Gedicht "De luttje meuln in Blijham	7.
Molen-mijmeringen ...	8.
Gedicht "Möllen ien snei" ...	10.
Over molenverzamelingen (literatuur)	11.
Spreekwoorden ...	13.
Molennieuws ...	14.
Foto molen Zeerijp ...	16.
Wat zeggen Grunnegers van het weer?	16.

NATIONALE MOLENDAG

Het is nu de zevende keer, dat de medewerking wordt gevraagd van molenaars en moleneigenaren hun molen te laten draaien op de Nationale Molendag.

Dit jaar valt die dag op zaterdag 12 mei.

Zolang de molendagen bestaan is er gesproken over de datum van dit evenement. Met name de laatste jaren is het samengaan van Molendag en ANWB Landelijke Fietsdag vaak een onderwerp van gesprek. Gaarne wil de Werkgroep eens meningen horen over de combinatie Molendag-Fietsdag (hetgeen dan automatisch altijd in mei valt), en als u tégen die combinatie bent, welke tijd van het jaar u dan gunstiger acht voor de Molendag en waarom?

U kunt kosteloos schrijven aan de organisatoren van de Werkgroep Nationale Molendag (van de Vereniging De Hollandse Molen), Antwoordnummer 181, 1800 WB Alkmaar.

Aan dit adres kunt u (ook ongefrankeerd) een lijst opsturen van de molens, die u op 12 mei hebt zien draaien.

Op die lijst vermeldt u steeds per regel:

soort molen	naam van de molen	plaatsnaam, gemeente, buurtschap, polder en provincie.
-------------	-------------------	--

Voor "soort molen" kunt u gebruik maken van afkortingen.

km = korenmolen, kpm = koren- en pelmolen, pm = poldermolen,
zm = zaagmolen, om = oliemolen. Zie ook onze lijst in
deze Zelfzwichter !

U kunt dus behalve het opstellen van een lijst twee vragen van de Werkgroep beantwoorden:

1. Vindt u de combinatie Nationale Molendag-Landelijke Fietsdag geslaagd ?
2. Wat vindt u de beste maand van het jaar om de Nationale Molendag te doen plaatsvinden ?

De Werkgroep Nationale Molendag hoopt weer op medewerking.

En ook nu weer geldt: een vlag op of bij de molen betekent dat bezoekers welkom zijn. Denkt u vooral aan de veiligheid!

Bij niet draaien zullen de molens zoveel mogelijk in de vreugdestand staan.

EXCURSIE LANGS GRONINGER MOLENS 26 MEI A.S.

Zoals al op de afgelopen jaarvergadering bekend gemaakt werd, zullen de leden en huisgenoten op 26 mei de gelegenheid hebben om de molens die opgenomen zijn in de Stichting Groninger Molenvrienden te bezoeken.

De Onderneming in Vierhuizen (in eigendom bij de stichting) zal als eerste bezocht worden. Daar zullen, zoals elke zaterdagmiddag, vrijwillig-molenaars les krijgen, hetgeen meegemaakt kan worden.

De tocht zal om 13.30 uur (half twee) beginnen bij het hoofdstation N.S. te Groningen en zal via Adorp, Winsum, Mensingeweer naar Vierhuizen gaan. De molens langs deze route zullen, indien mogelijk, draaien.

In Vierhuizen zal de gevelsteen, die door de fam. van der Horst uit Groningen geschonken is, bewonderd kunnen worden. Deze steen was uit de molen verwijderd door de vader van mevrouw van der Horst toen een sloopvergunning voor de molen gegeven was. Maar in de loop der jaren was de steen nogal beschadigd en er waren reeds pogingen gedaan door de Vierhuister Molenvereniging om de steen te laten herstellen. Door de hoge kosten hiervoor was het nog niet uitgevoerd, en na een gesprek met de fam. van der Horst bleek dat men de steen - ook ter nagedachtenis aan de fam. Loots, eigenaresse van de molen tot + 1956 - graag weer op zijn plaats zag. Hiermee was het bestuur erg ingenomen. De steen is door de fam. van der Horst naar een steenhouwer gebracht, waar deze hersteld is, en vervolgens aan de stichting overgedragen, evenals een oude balans-weegschaal uit 1839. Hieraan ontbreken o.a. het plankje waar de gewichten op staan en de schaal: mocht bij de leden iets dergelijks aanwezig zijn en is men bereid dit beschikbaar te stellen dan houden we ons aanbevolen.

Na Vierhuizen zal de route via Zoutkamp en Houwerzijl naar Zuurdijk gaan, waar De Zwaluw (eigendom van De Hollandsche Molen en in beheer bij onze stichting) bezocht zal worden.

Deze molen heeft een zeer slechte tijd achter de rug, omdat men niemand ervoor kon vinden die het beheer en de restauratie op zich wilde nemen. In 1973 werd een boek getiteld "Molens van Nederland" uitgegeven als "boek van de maand april", waarbij een deel van de opbrengst door de uitgever beschikbaar gesteld werd, zodat de molen gekocht werd en aangeboden aan de vereniging De Hollandsche Molen", die hem denk ik met schroom aanvaard heeft.

Ook de A.N.W.B. bemoeide zich er mee door een bouwplaat uit te geven, waarbij een deel van de opbrengst voor de restauratie beschikbaar gesteld werd.

Op Nationale Molendag 1978 was het dan zover dat de molen met vreugde officieel in gebruik gesteld werd, waar de ingezetenen van Zuurdijk een groot feest van gemaakt hebben.

Een inwoner van Zuurdijk, de heer Groeneveld, heeft zich opgegeven als vrijwillig molenaar en is nu in opleiding. Hij hoopt deze herfst examen te doen. De heer Nienhuis uit Zoutkamp zal hem begeleiden op de molen, waar we erg mee ingenomen zijn, want van een oud-vakmolenaar kan men heel wat opsteken. Een voordeel is dat de heer Groeneveld vlak bij de molen woont.

Na deze molen bezocht te hebben wordt weer richting Groningen gereden via Oldehove, Den Ham en Aduard, zodat men om ± 17.30 uur in Groningen terug is.

De kosten zijn zo laag mogelijk gehouden: het bestuur heeft een bus gereserveerd voor 50 personen, zodat de prijs per persoon op 13 gulden komt. Als het weer meewerkt is het mogelijk dat hier en daar nog wat koolzaad-velden in bloei staan, wat natuurlijk extra kleur aan het landschap geeft.

U kunt uw opgave -graag zo spoedig mogelijk- doen aan:

T. de Jong te Hoogkerk, tel. 050 - 565953, of aan

B. Dijk te Aduard, tel. 05903 - 1722,

waarbij het door ons op prijs gesteld wordt als u de kosten voor deelname vooraf stort op giro-nr. 3866034 t.n.v. J. van Dijk, Maluslaan 100, Groningen.

tot ziens bij de molens!

=====

BOUWTEKENINGEN MINIATUURMOLENS

Zoals u in het verslag van de beurs "Zon in 't groen" kunt lezen, heeft onze vereniging een aantal bouwtekeningen in voorraad van 3 typen molens, te weten: een korenmolen, standermolen en een spinnekop of wipmolen. Daarnaast is er nog een bouwtekening van een spinner of speelmolen, die als windwijzer dienst kan doen en een levendige versiering is op schuur of waslijnpaal. De drie eerstgenoemde tekeningen zijn van de hand van Dick Wychgel, met begeleidende tekst van Henk Schreuder en Hans Walstra. Het zijn mooie, duidelijke tekeningen.

De kosten per set van tekeningen bedragen f. 12,-- terwijl de bouwtekening van de spinner f. 3,50 kost, inclusief portokosten. Ze zijn te bestellen door de betreffende bedragen over te maken op postrekening 3866034 t.n.v. Penningm. Ver. Vrienden v.d. Groninger Molens, Maluslaan 100, Groningen onder vermelding van gewenste tekening(en).

Wij hopen vele knutselaars een dienst te bewijzen en wachten uw bestelling af.

Het bestuur

VOORJAARSBEURS "ZON IN 'T GROEN" in de Martinihal

"Zon in 't groen" is gestart op 8 maart en eindigde op 13 maart. Ook onze vereniging was daarvoor uitgenodigd en deed er weer aan mee.

We kregen een stand toegewezen van 18 m² op balkon A, die woensdag en donderdagmorgen ingericht werd met de bekende dingen, zoals onderdelen van molens, miniatuur-molens waaronder weer een nieuwe oliemolen van de heer Rietema uit Zuidlaren, welke nog niet helemaal afgebouwd was en veel bekijks had. Verder hadden we weer meel en gort van Muda, resp. 500 en 30 kg. Dick Wychgel uit Middelstum had de afgelopen winteravonden zijn tijd erg nuttig besteed door bouwtekeningen te maken van 3 molen-modellen. Aan een vierde wordt nog gewerkt. Door medewerking van H. Schreuder en H. Walstra werden de tekeningen afgedrukt en van begeleidend tekst voorzien. De tekeningen zijn in een enveloppe verpakt, met daarop de afbeelding van de betreffende molen. Er zijn veel tekeningen verkocht voor fl. 10,- per stuk, en ze zijn nog te bestellen (fl. 10,- + portokosten).

Verder waren er door de heer Rubingh uit Ten Boer kaarsen en theelepeltjes met molen-afbeeldingen erop aangeschaft, die ook goed verkocht werden. De opbrengst is voor de kas van onze vereniging.

Daarnaast werd onze sticker uitverkocht (er wordt een nieuwe ontworpen) en hadden we ook foto-posters van de molen van Mensingeweer en andere posters met dieren én een bekende schaatsster uit voorbije jaren.

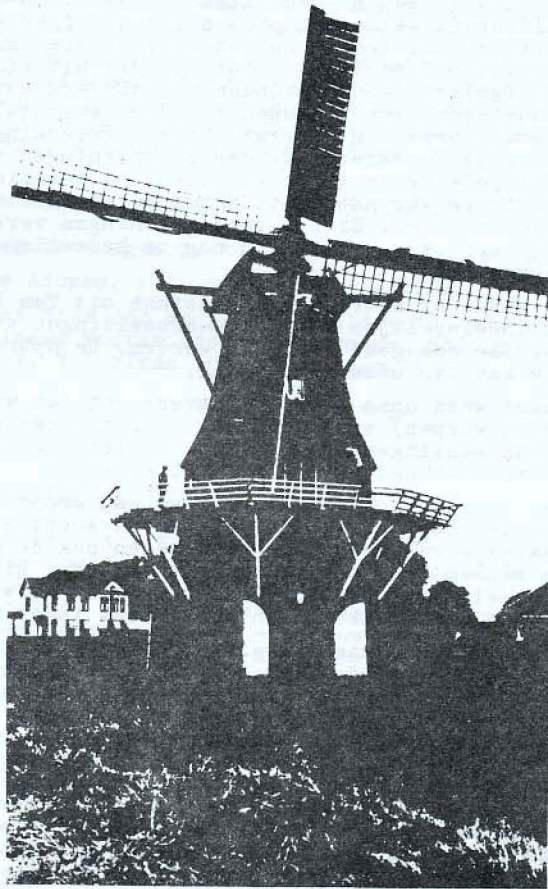
Uit het voorafgaande blijkt, dat we een groot aantal artikelen te koop hadden die ook wel verkocht werden, maar de conclusie van vele standhouders en ook de onze is dat de mensen niet meer zo kooplustig zijn. Dit werd aan de lange winter verweten, waardoor velen gedwongen werkloos waren zodat inkomen en koopkracht lager waren.

De eerste 2 dagen was er weinig publiek, de zaterdag was normaal maar de zondag was een toptag met ruim 13.000 bezoekers. Maar door die enorme drukte was het contact met het publiek slecht. De verkoop bleef dan ook onder de verwachting. Het meel en de gort werden uitverkocht op de laatste avond. We kunnen aan de kopers merken, dat er ook op de molens zelf gekocht wordt, hetgeen verheugend is. Want daar maken we de mensen juist warm voor, zodat men weer kennis maakt met de molens. Ondanks veel reclame voor deze werktuigen zijn er nog velen die denken dat het verboden terrein is waar slechts enkelen toegang hebben.

Door het invoeren van maaldagen voor en na Nationale Molendag zal men veel meer mensen bereiken, het is het proberen waard.

Het corps medewerkers op de beurs was het erover eens dat het weer geslaagd te noemen is. Bij deze dankt het bestuur alle medewerkers voor de opgeofferde uren, die weliswaar vermoeiend zijn, maar veel voldoening geven.

B. Dijk

MOLEN BIJ BLIJHAM

DE LUTTJE MEUL'N IN BLIJHAM

Ains ston op 'n kruuspunt van drei wegen
'n meul'n stoer en fier
't was 'n boakn veur ons aal'n
veul joaren ston 'e hier

Nou is't n lege plekke
de meul'n, hai is nait meer
Hai is vaal'n in oorlogsdoagen
Hai sneuvelde ... op 't veld van eer

Wie missen die ... doe luttje meul'n
moar in gedachten zai 'k die nog ... zo fier doar stoan
Ik wait het wel, doe konst die nait verweer'n
want den haarst doe 't wel doan.

Moar 't slimste is dei lege ploatse
dat lege stee in 't laand
Nooit zell'n dien wiek'n weer draai'n
't word't mie benauwd om 't haart bekaand.

Hail veul hest zain gebeur'n
veul vreugd en laid ging aan dien vout veurbie
moar nooit zolst doe 'n gehaim verroaden
en doarom eer'n wie nog saaltied die.

W. de Jong - 1949

uit: Oost-Groningse humoristische
verhalen uit vervlogen tijden.

Verzameld door E. Wubs. Winscho-
ten ca. 1977.

DE HOLLANDSCHE MOLEN

VEREENIGING TOT BEHOUD VAN MOLENS IN NEDERLAND
prins Hendrikdijk 108, 1011 ak Amsterdam, tel. 020-228709; wordt lid!

NATIONALE MOLENDAG
12 MEI LANDELIJKE **INFORMEER BIJ** **1979**
PIETSDAG **ANWB OF VVW**

MOLEN-MIJMERINGEN

Een draaiende molen werkt op de meeste mensen als een magneet. Echter niet iedereen durft zomaar een molen binnen te gaan. Het komt voor, dat potentiële bezoekers hun voertuig op de weg voor een molen tot stilstand brengen, aarzelend uitstappen, enige passen in de richting van de molen zetten, plotseling blijven staan en vervolgens besluiten weer terug te keren naar hun vertrouwde voertuig. Soms wordt er dan nog snel even een kiekje genomen en dan is het: wegwezen!

Dergelijke taferelen neem je dan vanaf de stelling van je molen waar, en je vraagt je dan af waar die schroom aan te wijten is. Zou het alleen maar komen omdat men zoveel haast heeft? Of ligt de oorzaak in slechte ervaringen die de argeloze bezoeker in het verleden een of meerdere malen ondervonden heeft op een molen, waarbij men 'niet al te gastvrij' ontvangen werd?

Een ongastvrije houding bij molenaars is mij niet bekend. Maar misschien zijn er molenaars (geweest) die liever geen pottelijkers in hun heiligdom dulden, òf omdat ze geen bevuiling van de molen wensen, òf omdat de aldaar heersende toestand van de hygiëne bepaald geen streling voor het oog is.

In dit verband is het wellicht leuk om te vermelden, dat molenaar De Groot, die tot in de 50-er jaren zijn molen in Feerwerd in topconditie wist te houden, naast de toegangsdeur een partij schone klompen had staan. Was er bezoek, dan diende men eerst zijn schoei- sel te vervangen door een paar passende "molen-klompen" alvorens men verder de molen in mocht.

Maar ik durf stellig te beweren dat tegenwoordig bezoek op een draaiende molen meer dan welkom is! Immers, de tijd van de "hardop malende molens", waarbij het produktieproces doorgang móést vinden is voorbij. Tegenwoordige (vrijwillige) molenaars zijn over het algemeen meer in staat om gasten te ontvangen. Welkom dus.

Personen die geen enkele schroom vertonen bij het betreden van molens zijn oud-molenaars en molenkenners. Zij hebben het herfsttij van het windmolenbedrijf meege- maakt en waarderen daarom des te meer de ervaring die op het moment de bespeuren valt.

Ik zelf ben nu vrijwillig molenaar in Feerwerd op de prachtige molen "Joeswert", en mocht al enige malen een oude rot in het molenaarsvak begroeten. Bij het aanhoren van wat deze mensen aan kennis en belangstelling aan de dag leggen voel ik me wel eens een broekie. Op zo'n moment wens ik een bandrecorder bij de hand te hebben om wat er verteld wordt voor goed vast te leggen.

Zo kwam ik op de gedachte of er niet een vaste rubriek in de Zelfzwichter komen kon: "gesprekken met oud-molenaars". In dat kader heb ik indertijd de heer Rietema, oud-molenaar te Roderwolde en Tjamsweer, geïnterviewd (zie Zelfzwichter no. 12).

Als u, lezers, een dergelijke rubriek op prijs stelt, laat de redactie dit dan even weten. En misschien kunt u zelf hieraan bijdragen in de vorm van kopij.

Ondertussen ben ik verder gegaan op mijn speurtocht naar molen-wetenswaardigheden die oud-molenaars en molenkenners te berde kunnen brengen. Zo kwam ik terecht bij ene Van der Tuuk uit Groningen, 86 jaar reeds maar nog zeer kwiek. Zijn jeugd heeft hij doorgebracht in Kommerzijl, waar zijn vader een smederij had. Hijzelf is altijd bijzonder geïnteresseerd geweest in molens, en weet er boeiend over te vertellen hoe indertijd op de molen van Bok in Kommerzijl gepeld en gemalen werd. Een specialiteit van de molenaars was toen ook het breken van rogge voor het roggebrood. Dit gebeurde op zogenaamde "blauwe stenen", bestaande uit natuursteen afkomstig uit het Duitse Rijngebied. De rogge werd daar twee maal door gehaald, zodat de korrels gelijkmatig braken en er zo weinig mogelijk meel (het z.g. "ondermeel") bij vrijkwam. Als er te veel ondermeel tussen het gebroken produkt zat, ontstonden daardoor natte plekken in het roggebrood.

Van der Tuuk weet zich te herinneren dat eens, rond de eeuwwisseling, beide roeden van de molen braken. Dat bracht nogal wat opschudding in het dorp teweeg.

In zijn jeugd (het precieze jaartal weet hij niet) is de molen enige meters verhoogd. Met vijzels werd het achtkant vanaf de stenen onderbouw eerst aan de ene kant een stukje opgevijseld, dan ondersteut en vervolgens ging de andere zijde omhoog. Zo ging het net zo lang heen en weer tot de gewenste hoogte bereikt was, en men het stenen onderstuk hoger op kon metselen.

Omdat hij vele jaren en op verschillende plaatsen in bakkerijen gewerkt heeft, had van der Tuuk veel met molenaars te maken. Onder andere in Feerwerd is hij een tijdje bakkersknecht geweest, en hij weet nog te roemen van de kwaliteit van de windmolen-produkten zoals De Groot die leverde. Omdat er nogal wat kwaliteitsverschil in de molenprodukten was, hadden sommige molenaars een reputatie. Molenkenners noemen in één adem de drie beste pelmulders van Groningen van de eerste helft van deze eeuw: Bok in Oldehove, Büchli in Warfhuizen en De Groot te Feerwerd.

Volgens Van der Tuuk is de echte gort tegenwoordig niet meer te verkrijgen.

Hij was in verschillende winkels geweest, ook reformhuizen e.d., maar gort zoals die behoorde te zijn: langwerpig geslepen waarbij de spleet in de korrel nog goed zichtbaar is, die kon men hem niet leveren. Een zakje gort, dat gepeld is in De Leeuw te Oldehove, overtuigde hem ervan dat "echte gort" wel degelijk nog bestaat.

Omdat ik in de molen van Feerwerd de naam van molenmaker Noordewier uit Niezijl wel eenstegengekomen was, vroeg ik Van der Tuuk of hij zich die naam herinnerde. Wel zeker, dat was een aparte verschijning! Gezeten in zijn hondenkar, waarbij zijn linkerbeen recht vooruit gestoken was, bezocht hij zijn klanten, daarbij gekleed gaande in het voor de tijd rond 1900 gangbare zwarte pak. Vele molens in het Humsterland en omgeving waren bij hem in onderhoud.

Vanuit het ouderlijk huis in Kommerzijl kon Van der Tuuk ook de watermolen van de polder "Vereniging" te Pieterzijl zien. Deze molen was opvallend door de lengte van zijn roeden (28 meter) en doordat hij uitgerust was met de zogenaamde "zelfkruiging" waarbij een windroos achter op de kap zorgde voor het op de wind staan van de molen. Deze molen is gesloopt in 1956. Van de molen van Kommerzijl rest alleen nog de stenen onderbouw.

Henk Epskamp

=====

Möllen ien sneistorm

Doar dreit er,
Doar steit er,
Aan 't enne van 't loeg,
Die joaren
Gevoaren
Van 't störmten versloeg.

Al nachten
Sneijachten
Om fel witte kap?
Niet vroagen -
Moar sloagen,
Of was 't moar 'n grap!

Nou kruien!
Kiek de buien
Moar liek ien 't gesicht
't is suzend
Op duzend
Van sneivolken richt!

Soo slagt er
En jacht er
Sie roeden ien't ron'
Of 't strieden
En lieden
Veur 't eerst nou begon!

Soo dreunt er
En steunt er
En trekt aan de ket;
Met plokken
Van vlokken
Is 't achtkaat bekled.

Soo houwt er
En knauwt er
De buien kepot,
Verbeten,
Bezeten,
As 'n knechtje van 't lot ...

Nikl. Griep, 1941
pseud. voor Jelte Dijkstra. De molen is
vermoedelijk die te Grijpkerk.

OVER MOLENVERZAMELINGEN

In deze vaste rubriek geeft de heer C.E. v.d. Horst in het kort de inhoud weer van recentelijk verschenen molen-publikaties.

1. "De Veendermolen: een stukje oud-Hollandse glorie" door F. Bensdorp e.a. Ingenaaid boekje van 71 pag. met ill. en tek.
Verkrijgbaar door overschrijving van fl. 9.50 (inkl. porto) op gironr. 3502471 t.n.v. F. Bensdorp - Dordrecht met vermelding: "boekje Veendermolen".
Een kostelijk boekje over de geschiedenis van deze molen in Rijnland. Een molen welke in 1926 wordt ontteld tot doofpot maar in 1934 herrijst met verdekkerde wieken! Interessant is ook iets te vernemen over de lage lonen van de molenaars en dat tot in onze dagen. Wat te denken van een jaarsalaris in 1950 van f.378,-
2. "Delftse windmolens" door E.L. van Olst en H.W. Boekwilt. Inganaaid boekje van 88 pag., geill. naar oude gravures.
Verkrijgbaar bij Rodopi, Keizersgracht 302-304, 1011 EX Amsterdam (Tel. 020 - 227507). Prijs f.18,75 inkl. porto.

In de verzameling van schrijver dezès bevinden zich nogal wat oude ansichten van Delftse windmolens zodat naar dit boekje met belangstelling werd uitgezien. De teleurstelling was groot toen bleek dat alléén de oude stadsmolens binnen de veste werden beschreven. Jammer, Delft had veel meer te bieden.

3. "De molens van de Hoeksche Waard in oude ansichten" door drs. H.A. Visser. Zaltbommel 1978 - 80 pag. (38 foto's).
Verkrijgbaar bij de Europese Bibliotheek te Zaltbommel (tel. 04180 - 3144). Prijs f.32,90 inkl. porto en btw.
Goed verzorgd boekje uit de bekende reeks "in oude ansichten". De beschrijvingen van de molens zijn uitstekend!
4. "Molens in de Zaanstreek in oude ansichten deel 2" door A.F. Neuhaus. Zaltbommel 1978 - 116 ill.! prijs f.30.65
Ook dit boek is verkrijgbaar bij de Europese bibliotheek (zie hierboven).
Een pracht boek met vaak zeer oude foto's van de vele industrie-molens die eens de Zaan sierden. Voortreffelijke onderschriften van een uiterst kundig auteur (conservator van het Zaanse Molenmuseum). Met deel 1 hebt u tesamen een komplette verzameling in huis van de Zaanse molens. Voor de molen-verzamelaar waar ook ter wereld een "must".

5. "Harness the wind : the story of windmills" by J.E. and A.E. Brown. New York 1977. Rijkelijk geill. 109 pag. Verkrijgbaar bij de fa. Gijsbers & van Loon, Bakkerstraat 7-7a, Arnhem. Prijs f.18.98 inkl. porto. Linen geb. boekje.

Een Amerikaans boekje over de geschiedenis van de windmolens over de wereld, waarbij Holland zeker niet wordt vergeten. Het geheel is fraai geillustreerd.

6. "Molens in Noord-Brabant" door ing. P.W.E.A. van Bussel. hoven ongedateerd (=1979). Hard-plastic gebonden boek, 143 pag. volop geill. Verkrijgbaar bij Bura Boeken, Eindhoven, postbus 4612, door overboeking van 35,50 naar bankrek. 52.70.80.381.

Een boek over meest de verdwenen molens van deze provincie met vele zw./wt. opnamen van oude foto's en Ansichtkaarten. Geschreven door verzamelaar en molenkenner Van Bussel. De beschrijvingen van de molens zijn beknopt maar zeer voldoende. Kort samengevat: een belangrijk boek voor weinig geld.

7. "De molens van het eiland IJsselmonde, het eiland van Papendrecht en de Zwijsdrechtse Waard in oude ansichten" door drs. H.A. Visser te Papendrecht. Zaltbommel 1979. 78 pag. en 38 afb. Verkrijgbaar als onder 3 vermeld. Prijs f.32.90 inkl. porto en btw.

Opnieuw een boekje in deze bekende reeks. Goed verzorgd, goede beschrijvingen, maar wij vinden 38 afbeeldingen voor een gebied dat eens de Zaanstreek van Zuid-Holland werd genoemd maar heel povertjes. Het onder 4 genoemde boek geeft heel wat meer waar voor z'n geld.

C.E. v.d. Horst

=====

Van de redactie:

Er is een brief binnengekomen van molenaar Jo Reitsema van de molen De Leeuw te Oldehove, waarin hij reageert op Molennieuws van de vorige Zelfzwichter. Daarin werd melding gemaakt van het feit, dat op de Leeuw weer gepeld wordt, mede dank zij de hulp van oud-molenaar Eltjo Bakker uit Zuidhorn. Reitsema wijst ons erop, dat ook oud-molenaar Onno Nienhuis uit Zoutkamp bijzonder behulpzaam is geweest als leermeester in de kunst van het pellen.

.

Dank zij de technische hulp van de heer Rein de Vries is het mogelijk geworden de Zelfzwichter op een zodanige manier te drukken, dat ook foto's afgedrukt kunnen worden. Wij hopen de lezers hiermee van dienst te zijn.

SPREEKWOORDEN

Er bestaan enige tientallen van spreekwoorden, waarin de molenaar of zijn molen voor komen. De meeste zijn sinds lang in onbruik. Herkent u bijvoorbeeld de volgende gezegden:

- "Een woekeraar, een molenaar, een wisselaar en een tolenaar, zijn de vier evangelisten van Lucifer".
- "Honderd bakkers, honderd molenaars, honderd kleermakers: driehonderd dieven!"
- "Molenaars en bakkers, die knoeien als rakkers!"

U ziet, de molenaar had soms een erg slechte reputatie, en de oorzaak daarvan zal wel liggen in het feit, dat hij vroeger het zogenaamde "scheploon" rekende: per gemalen mud mocht hij een vastgesteld aantal scheppen meel zelf houden. Een en ander ging natuurlijk op de voor de mulder zo voordelig mogelijke wijze!

Maar "alle molenaars zijn geen dieven", zoals een ander spreekwoord zegt. Over diefstal gaat ook het volgende:

- "Er is geen molenaarshaan, of hij at wel eens gestolen graan", wat betekent: als iemand steelt, is dit binnen zijn eigen werkterrein.

Op een molen werd heel wat afgepraat vroeger, waarbij ook wel eens een borreltje geschonken werd, getuige het volgende gezegde:

- "Hij gaat een druppeltje drinken in de molen".

Ook Groningen heeft zijn eigen molen-gezegden:

- "Dij eerst komt, eerst moalt"
- "Dat is koorn op zien meuln"
- "De meuln is stomp" , d.w.z. als men verzadigd begint te worden.
- "Hai baauw n meuln om n mud meel te moaln", d.w.z. veel werk doen om een kleinigheid uit te voeren, of: op hoge leeftijd trouwen.
- "Meulns moalen mit gain wind, dij verbie is": gedane zaken nemen geen keer.
- "Mit meulntjes loopm", hetgeen betekent: niet goed bij zijn verstand zijn.

Het volgende versje getuigt nog eens van de slechte naam die de mulder soms had:

"Mulder, mulder, kiek-in-de wind,
Steelt oet ieder zak n spint.
Dikke zakn het e laif,
Mulder is n koorndaif".

Een "spint" is een inhoudsmaat: vijf kop meel. Er gaan 20 spint in een mud.

MOLENNIEUWS

In het molennieuws van de vorige Zelfzwichter (nr. 13) kondigden we aan wat meer te schrijven over de koren- en pelmolen DE LEEUW te Zeerijp (nr. 137 in het molenboek).

Inderdaad een koren- en pelmolen; als werktuigen zijn in de molen aanwezig twee koppels maalstenen en twee pelstenen. Bovendien: een elevator, een waaier en zevenkast voor het schonen van de gepelde gerst (gort). Zelfs gortemmers zijn nog aanwezig. De Leeuw is indertijd wel gebouwd voor het zware werk; hij is een van de zwaarst gebouwde achtkantige houten stellingmolens.

Nu, na de restauratie, is de molen weer geheel bedrijfsklaar. In deze toestand zijn de inwoners van Zeerijp (en ook daarbuiten) trots op hun dorpsmolen. Hij mag gezien worden en wordt ook veel gezien, mede door zijn ligging aan de Eems-Dollard-route. Belangstellenden werden vaak begeleid door de heren G. van Bergen te Zeerijp en L. Alsema. In de vorige Zelfzwichter deelden we reeds mee dat de heer Alsema kort geleden is overleden.

Het publiek wordt van een drukwerkje voorzien, dat vele gegevens over de molen vermeldt. Wij ontlenen daaraan het volgende:

Van zijn geschiedenis is bekend dat hij is gebouwd op Solwerd bij Appingedam door molenmaker Koch en collega. De eerste eigenaar was toen een familie Duintjer. In 1865 is de molen aangekocht door Alje Jacobs Doornbos en zijn vrouw Grietje Friks Bruins, die hem in 1866 hebben laten overbrengen naar Zeerijp (in de rieten bekleding staat het jaar 1865). Daarmee werd een standerdmolen vervangen, die op deze plaats stond vanaf 1662.

Het lichte materiaal werd per schip vervoerd van Solwerd naar Zeerijp. Men kon de plaats van bestemming gemakkelijk bereiken via het zogenoemde Opmaar, dat zelfs nog verder het dorp inliep tot voorbij de bakkerij van toendertijd bakker Doornbos.

Het zwaardere materiaal is door de boeren uit het dorp per paard en wagen opgehaald. Bekend is dat de as van de molen is vervoerd door P.J. Oosterdijk.

Voorname Grietje Friks Bruins was een dochter van molenaar Frik Jans Bruins en zijn vrouw Alje Klaassen Wolthuis, die toen eigenaren waren van de standerdmolen. Door het huwelijk van Grietje Friks Bruins met Alje Jacobs Doornbos, een zoon van de bakker Doornbos, die een bakkerij had op het huidige perceel Borgweg 33, kwamen deze in het bezit van de bakkerij en de standerdmolen.

In 1884 is er in de molen een zwaardere as geplaatst. Luurt Doornbos, een zoon van Alje Jacobs Doornbos, heeft in 1892 de molen van zijn vader gekocht.

In de tijd van Luurt Doornbos is er heel wat veranderd. In plaats van zeilen op de wieken heeft hij er kleppen in laten zetten. Om die kleppen open en dicht te kunnen doen moest er in de lengte in de molenas een gat worden geboord. Daarvoor had men een slede achter de as geplaatst en door de molen te laten draaien en de boor aan te duwen werd de as doorboord.

Later zijn de houten roeden vervangen door ijzeren; één in 1900 en één in 1921. In 1926 heeft Luurt Doornbos de molen verkocht aan F. Nienhuis, telg uit een bekend molenaarsgeslacht. In 1955 heeft deze de molen laten voorzien van een stroomlijnroede met remkleppen (fa. Bremer - fl. 15.915). Het is bekend dat we toen te maken hadden met een tijd, dat het moeilijk was een molenbedrijf in stand te houden. Om het daarmede gepaard gaande verval van de molens te keren, gingen gemeenten vaak tot aankoop over. Dat deed ook de gemeente 'tZandt met de Leeuw. In 1964 verkocht F. Nienhuis de molen aan de gemeente voor fl. 5.000,--.

Na lange tijd te hebben stilgestaan is hij geheel gerestaureerd (1974-1977) door de molenmakerij Roemeling & Molema uit Scheemda. De restauratie bestond onder meer uit het zetten van nieuwe kruisen tussen de achtkantstijlen, nieuw kleedhout om de molen, nieuwe zolders, geheel nieuwe stelling, nieuwe staart, gedeeltelijk een nieuwe kap, ongeveer 8 ton riet op het achtkant, ongeveer 2 ton riet op de kap, nieuwe stalen roeden met een lengte van 22 meter en een gewicht per roe van ± 1500 kg. Het houtwerk is in hoofdzaak aangebracht door de heren Jacobus Panjer en Hemmo Poppen, respectievelijk uit Scheemda en Winschoten, medewerkers van de firma Roemeling & Molema.

De folder eindigt met het uitspreken van veel dank aan de gemeentesecretaris, de heer G. van der Leest, die zich zo heeft ingezet voor de restauratie, en aan de heren Heijdra en Korpershoek van de Rijksdienst voor de monumentenzorg voor hun medewerking hieraan.

=====

Wat zeggen de Grunnegers van het weer?

Lichtmis helder en kloar
geft 'n goud roggejoar! (lichtmis: 2 febr.)

As de sny vaalt ien de sliet
is ter binn dry doag vorst aan diek.

As doagn begunn te lingn,
begunt de winter te stringn. (dat hebben we gemerkt!)

As 't rout vaalt, komt er vaast nat weer!

'n Gruine midwinter - 'n widde poaske.

As de kovvie in de meuln hangn blijft,
zit ter vorst in de lucht. (meuln = kovviemeuln)

As de zun stekt,
komt ter reegn.

Wie meer wil weten over volksweerkunde, leze het boekje
van Jan Pelleboer: Volksweerkunde, klopt het of niet?

Westerwijtwerd, Molen Zeldenrust.

Vereniging „Vrienden van de Groninger Molens”.

sekretariaat: Postbus 213 9700 AE Groningen

contributie minimaal 15 gulden per jaar op de rekening van de

penningmeester: „Vrienden van de Groninger Molens”

Postgiro No. 3866034.